

گزارش پایانی برگزاری کرسی ترویجی جامعه‌شناسی جنگ و آشنایی با دفاع مقدس در تاریخ ۱۳۹۵/۰۵/۰۴

پس از تلاوت آیاتی چند از کلام‌الله مجید جلسه رسمیت یافت و در ادامه موارد زیر مطرح گردید:

۱. دکتر زین‌الدینی (ناظر محتوایی):

این جلسه تحت عنوان «کرسی ترویجی نقد کتاب جامعه‌شناسی جنگ» اثر آقای منصور میرزائی میانه تشکیل شده است. روند جلسه به این شکل است که در ابتدا نویسنده محترم کتاب، آقای میرزائی خلاصه‌ای از کتاب را ارائه می‌کنند، سپس آقای کفاشان به عنوان ارائه‌کننده‌ی طرح‌نامه نقد، بحث خود را ارائه داده و بعد ناقدان محترم، کتاب را مورد ارزیابی قرار داده و در انتها سایر حضار در صورت تمایل، پرسش‌های خود را بیان کرده و نویسنده محترم به سؤال‌ها پاسخ خواهد داد. گزارش این جلسه در سایت دانشگاه عالی دفاع ملی بارگذاری و به هیأت حمایت از کرسی‌های نقد، نظریه‌پردازی و مناظره شورای عالی انقلاب فرهنگی ارائه خواهد گردید. در ابتدا از نویسنده کتاب می‌خواهیم ضمن بیان بیوگرافی علمی و اجرایی خود، انگیزه تدوین کتاب و کلیات آن را ارائه فرمایند.

۲. آقای منصور میرزائی میانه (نویسنده کتاب):

انگیزه من از تهیه این کتاب، این بوده که ارزش‌های دفاع مقدس باید زنده نگه داشته شود.

اولین ویژگی این کتاب پرداختن به موضوع جامعه‌شناسی جنگ است. ویژگی بعدی پرداختن به موضوع دفاع مقدس و واژگان مرتبط با آن بوده و ویژگی سوم این کتاب این است که سعی شده به مبحث دفاع مقدس با یک نگاه اجمالی اما مفید پرداخته شود. ویژگی برجسته این کتاب، بخش پایانی آن است که به صورت تیتروار عملیات‌های دفاع مقدس ذکر شده است؛ گرچه ممکن است ایراد و اشکال داشته باشد اما این لیست یکی از کامل‌ترین فهرست‌های عملیات‌های دفاع مقدس است.

ابتدا در مقدمه به شکلی شورانگیز و تأثیرگذار به دفاع مقدس پرداخته‌ام. فصل اول را به طور اجمالی به جامعه‌شناسی جنگ اختصاص داده و فصل دوم به تاریخچه جامعه‌شناسی جنگ اختصاص یافته است. فصل سوم را تحت عنوان جامعه، جنگ و نظامی‌گری و فصل چهارم را تحت عنوان جنگ و نظامی‌گری در جوامع معاصر به تحریر در آورده‌ام. در نهایت در فصل آخر (پنجم) تحت عنوان آشنایی اجمالی با دفاع مقدس همانطور که ذکر شد به عملیات‌های دفاع مقدس پرداخته شده است.

۳. مصطفی کفاشان (ارائه کننده طرحنامه نقد):

ضمن عرض سلام و ادب از همه مدعوین تشکر می‌کنم. عمده مطالبی که می‌شود تحت عنوان نقاط قوت و ضعف این کتاب مطرح کرد عبارتند از:

* نقاط قوت

محتوایی (ماهوی):

۱- بخش دوم فصل پنجم به پرسش و پاسخ در خصوص دفاع مقدس اختصاص داده شده و در آن به نکات مهم و اساسی از جمله موارد زیر اشاره گردیده است:

الف- اهداف عمده راهبردی عراق در حمله به جمهوری اسلامی ایران، چرایی وقوع جنگ (با تأکید بر شرایط سیاسی، نظامی و امنیتی حاکم بر ایران)

ب- چگونگی پیدایش کشور عراق، چستی ضرورت تدریس درس آشنایی با دفاع مقدس در دانشگاه‌ها، مأموریت‌های مهم رژیم ایران (از نظر نظامی) قبل از پیروزی انقلاب اسلامی

ج- چگونگی زمینه‌سازی ایجاد بحران قبل از تهاجم رسمی عراق به ایران، مأموریت‌های سپاه سوم ارتش عراق در منطقه خوزستان، اهداف سیاسی و نظامی عملیات والفجر ۸، مهمترین دستاوردهای سیاسی عملیات کربلای ۵

د- مناطق عملیاتی دفاع مقدس، اهداف و دستاوردهای آن

ه- ویژگی‌ها، فرآیند و مفاد قطعنامه ۵۹۸ و در نهایت دلایل ادامه جنگ از سوی جمهوری اسلامی ایران بعد از آزادی خرمشهر تبیین شده است.

۲- نویسنده در این کتاب به صورت مختصر و مفید و البته به ترتیب وقوع وقایع، روند شکل‌گیری دفاع مقدس را تا پذیرش قطعنامه ۵۹۴ توضیح و تبیین نموده است. او ابتدا در این زمینه مقدمه‌ای تحت عنوان آشنایی با دفاع مقدس مطرح نموده و به دنبال آن مطالب ذیل را جهت تفهیم بهتر خوانندگان آورده است:

تعریف جنگ، چگونگی آغاز تهاجم عراق به ایران، اهداف تجاوز عراق به ایران، تأمین منافع ابرقدرت‌ها، آغاز حمله و تهاجم سراسری، دفاع و دفع تجاوز با فرمان حضرت امام (ره)، تثبیت مواضع دفاعی رزمندگان اسلام، عزل بنی صدر، حمایت جامعه بین‌المللی از صدام و شعار صلح طلبی صدام، بازسازی ارتش عراق و حملات مجدد، عملیات بزرگ کربلای ۵ و در نهایت پذیرش قطعنامه ۵۹۴. به موارد ذکر شده در بالا، می‌توان بررسی جنگ تحمیلی و ویژگی‌های اجتماعی آن در ایران که در بخش اول فصل چهارم بیان شده را نیز اضافه نمود.

۳- آنچه که در این کتاب از سوی نویسنده به خوبی به آن اشاره شده (با توجه به عنوان کتاب جامعه‌شناسی جنگ) این است که رابطه بین جنگ و نظامی‌گری به عنوان متغیر مستقل و جامعه انسانی به عنوان متغیر وابسته به طور مناسب تشریح گردیده است. نویسنده در فصل سوم مطالعه خود ابتدا آیین‌های مختلف جنگ را خاطر نشان کرده و پس از آن به علل و زمینه‌های سیاسی، اقتصادی و زیستی جنگ، ریشه‌های آن و در نهایت پیامدهای جنگ و نظامی‌گری (اعم از مثبت و منفی) پرداخته است که اشاره کردن به ساخت اجتماعی جامعه (مهاجم و مورد حمله واقع شده) و پیامدهای جنگ در این بخش حائز اهمیت می‌باشد.

۴- نویسنده در فصل دوم به تبیین تاریخچه و پیشینه جنگ با نگرشی جامعه‌شناسانه و بهره‌مندی از آرا و نظریات ارزشمند علمای جامعه‌شناسی از جمله ارسطو، فارابی، ابن خلدون، ژان ژاک روسو، مونتسکیو و... مبادرت کرده و با بهره‌گیری از مکتب کلاسیک به عنوان شکل‌دهنده جامعه‌شناسی در قرون جدید مبادرت کرده که می‌تواند برای علاقمندان به رشته‌های تخصصی علم جامعه‌شناسی مفید باشد.

۵- از جمله نکات مهم ماهوی این کتاب این است که نویسنده در فصل دوم به اصطلاحات و واژگان کلیدی مرتبط با جامعه‌شناسی جنگ اشاره کرده و هر یک از این مفاهیم را برای ارتقای سطح آگاهی خوانندگان تبیین و تشریح نموده است.

* نقاط ضعف

علیرغم نکات مثبت یاد شده در بالا این اثر از کمی و کاستی‌هایی برخوردار است که اگر در چاپ‌های بعدی لحاظ شود می‌تواند به یک اثر خوب در خصوص جامعه‌شناسی جنگ مبدل گردد. این نکات به شرح ذیل عبارتند از:
محتوایی (ماهوی):

۱- در فصل اول تحت عنوان جنگ چیست؟ در دو صفحه‌ای که به این موضوع اشاره می‌کند هیچ تعریف متقنی از جنگ ارائه نکرده است و صرفاً در این مقوله به این موضوع اشاره می‌کند که هنر جنگ مربوط به فرماندهان نظامی است و یا پدیده جنگ را از زاویه اجتماعی و جامعه‌شناسی نگاه کرده است.

۲- از دیگر نکاتی که می‌توان بدان اشاره کرد این است که عناوین نبایستی به صورت سؤالی و یا خبری مطرح شوند درحالی‌که در پاره‌ای موارد مشاهده می‌شود عناوین به صورت جملات سؤالی و یا خبری آمده‌اند. مثلاً در صفحه ۸۵ (پرخاشگری و خشونت چیست؟) و یا (کالدهای زنده به لحاظ زیستی، فیزیولوژیکی چه ارتباطی با مسأله پرخاشگری دارند؟)، در صفحه ۱۰۴ آمده (آیین‌های جنگ یکی از هویت‌های جوامع است). در صفحه ۱۱۴ آمده (جنگ مولود و زاییده سیاست است).

۳- نویسنده در فصل پنجم که تحت عنوان آشنایی اجمالی با دفاع مقدس به رشته تحریر درآمده، جنگ را از نقطه نظر برخی از اندیشمندان تعریف نموده لکن به منبع و مأخذ آن هیچگونه اشاره‌ای نکرده است.

۴- نویسنده به جز یکی دو مورد، به بیانات بنیانگذار فقید انقلاب اشاره‌ای نکرده و از نقطه نظرات مقام معظم رهبری نیز در این اثر استفاده نشده است.

۵- نویسنده در فصل دوم و در بخش مفاهیم و تعاریف به دفاع مشروع مبادرت کرده است. از آنجایی که کشور ایران در جنگ تحمیلی هشت ساله مورد تجاوز قرار گرفته و دفاع آن در مقابل تهاجم مشروع و قانونی بوده لذا نویسنده می‌بایستی در بیان این مطلب در صفحه ۹۳ به نحو جامع‌تر به این موضوع مبادرت می‌کرد.

۴. دکتر محمدجواد نصرالله‌زاده (ناقد اول):

زمانی که کتاب را می‌خواندم، احساس کردم دو کتاب مجزا به هم چسبانده شده است؛ تناسبی بین دو بخش وجود ندارد. استنادات در این کتاب ضعیف است و روش APA رعایت نشده است. مشخص نیست از کجای مستند استفاده شده است. باید این موارد رعایت شود تا امانت‌داری حفظ شود. تعریف دقیقی از جنگ ارائه نشده است.

نکته دیگری که از نظریات جامعه‌شناسان مشهور استفاده نکرده‌اید. غلط تاپیی زیاد دارد. اصطلاح MAC اولین بار توسط آیزنهاور گفته شده است نه هربرت اسپنسر.

با توجه به اینکه تمدن اسلامی، فرازمانی و فراتاریخی است نباید در تاریخچه ذکر شود. در صفحه ۵۲ اصطلاح SALT آورده‌اید، که به اشتباه مذاکرات محدودکننده سلاح‌های هسته‌ای ترجمه کرده‌اید که صحیح آن سلاح‌های راهبردی است. جداول فصل آخر بسیار ارزشمند است. اگر بیشتر به مباحث دفاع مقدس، شکل‌گیری آن و... پرداخته می‌شد کتاب خیلی بهتر می‌شد.

۵. دکتر بهرام بیات (ناقد دوم):

به نوبه خودم از دوستان حاضر در جلسه بخصوص برادر عزیزم آقای میرزایی میانه تشکر می‌کنم. این اثر، کتاب ارزشمندی است. در این حوزه، کتاب کم نداریم اما درست به مبحث جامعه‌شناسی جنگ پرداخته‌اند. موضوع دفاع مقدس بسیار پراهمیت است. کتاب تلفیقی از جامعه‌شناسی و دفاع مقدس است نقاط قوت و ضعف بسیاری دارد که عمده اشکالات به صورت شکلی است. ارجاعات بسیار مهم است که دقت کمی در آن بکار رفته است. در بخش پاسخ به سؤالات فرموده‌اید که عراق سه هدف را دنبال می‌کرد اما هفت هدف را در ادامه ذکر کرده‌اید؛ بنابراین در اینجا تناقض در صدر و ذیل صورت گرفته است. وقتی از منظر جامعه‌شناسی به جنگ نگاه می‌کنیم چاره‌ای نداریم که آیتم‌های مختلف از جمله مکاتب، ساختار،

عمل‌ها و نقش هریک را مورد واکاوی قرار دهیم که خواننده انتظار دارد در حوزه جامعه‌شناسی جنگ از منظر پدیدارشناسی به شکل واضح صورت پذیرد. آیا جنگ ادامه سیاست است؟ رابطه بین صلح و جنگ و ساختارهای هریک باید اشاره شود. پیشنهاد من این است که فصل چهارم و پنجم، تحت عنوان جامعه‌شناسی دفاع مقدس ادغام شود. یک نکته دیگر اینکه در این فصول به عملیات کربلای ۵ به عنوان یک نکته کلیدی نام برده‌اید، اما خیلی گذرا و اجمالی تنها به یک اسم اشاره کرده‌اید که بهتر بود مفصلتر ارائه می‌کردید. در مجموع امیدوارم این نوع جلسات و برنامه‌های دفتر کرسی‌های نظریه‌پردازی باعث شود که دریچه‌های نو از دفاع مقدس برای مخاطبان گشوده شود.

۶. آقای شهاب شریفی (مدیر پژوهش مرکز تحقیقات تحول علوم انسانی در حوزه‌های راهبردی):

هر کتاب باید در پاسخ به یک خلاء نوشته شده باشد خلاءهایی که این کتاب در پاسخ به آن نوشته شده باید به طور دقیق تبیین شود و نکته دیگری اینکه بهتر است به جای عنوان «جامعه‌شناسی جنگ» از «جامعه‌شناسی دفاع مقدس» بکار می‌رفت. نکته سوم اینکه در کتاب از عبارت استراتژی نظامی استفاده کرده‌اید که در واقع استراتژی دفاعی صحیح است.

۷. آقای دکتر وکیلی خواه (مدیر اجرایی):

از ناقد عزیز و اساتید مجرب و نویسنده محترم تشکر و قدرانی می‌کنم. به منظور غنا بخشیدن به اثر مورد نظر ضرورت داشت نویسنده محترم تعریفی دقیق و متقن از جنگ ارائه می‌نمود. برای اینکه این اثر در مقایسه با سایر آثار از غنای بیشتری برخوردار باشد، لازم بود به تعریف جنگ از منظر معاهده ژنو سال ۱۹۴۹ در خصوص مخاصمات مسلحانه نیز پرداخته می‌شد.

۸. آقای دکتر محمدی نیا (یکی از حضار):

با توجه به علاقمندی به موضوع، به این جلسه آمده‌ام. به نظر لازم نبوده به جزئیات جنگ پردازد. نکته دیگر اینکه ما جنگ را به هشت سال دفاع مقدس نسبت می‌دهیم اما این فقط تاریخ جنگ است. اگر ریشه یابی کنیم متوجه می‌شویم که جنگ از یک ماه بعد از انقلاب شروع شده است و با در نظر گرفتن این تاریخ ۱۰ ساله باید جامعه‌شناسی جنگ در دوره‌های مختلف تفکیک شود. به طور مثال باید به این سؤال پاسخ داده شود که چرا جنگ شد؟ آیا تسخیر لانه جاسوسی آمریکا دلیل آن بوده است؟ پروسه پذیرش قطعنامه و روند آن باید تحلیل شود که در اینصورت کتاب ارزشمندتر خواهد شد.

۹. آقای دکتر زین الدینی (ناظر محتوایی):

سه نکته عرض می‌کنم:

اول اینکه جامعه‌شناسی جنگ رویکردهای تبیینی متفاوتی دارد. باید مشخص شود این کتاب با چه نوع تبیینی (زیستی، اجتماعی، فرهنگی، ایدئولوژی و...) ارائه شده است؟

دوم اینکه یک فصل تحت عنوان تحلیل راهبردی جامعه‌شناسی دفاع مقدس اضافه شود.

و نکته سوم که از منظر کرسی ترویجی ما آن را دنبال می‌کنیم اینست که آیا کتاب این قابلیت را دارد که ایده‌های جدید، رویکردی نو یا تحول و راهبردی جدید یا نظریه‌ای نو را در جامعه‌شناسی دفاع مقدس ارائه کند؟

۱۰. آقای میرزائی میانه (نویسنده کتاب):

بسیار خوشحال شدم و انصافاً از نقطه نظرات استفاده کردم و به بنده انگیزه مضاعفی داد. سعی خواهم نمود در چاپ بعدی کتاب اشکالات و اصلاحات لازم را حتماً لحاظ کنم.